

PSM: de les catacumbes al poder

El Partit Socialista de Mallorca (PSM) compleix aniversari. Vint-i-cinc anys justos el passat diumenge 18 de febrer. Un quart de segle que ha significat el trànsit des del naixement en la clandestinitat fins l'arribada al poder, com a integrant del Pacte de Progrés.

El PSM celebrarà amb diversos actes públics el seu aniversari a partir del proper mes de març.

Segons explicà a aquest setmanari el seu secretari d'organització, el PSM-Entesa Nacionalista celebrarà amb molta cura els seus vint-i-cinc anys d'activitat. Entre d'altres d'actes, es preveu a principis de març la presentació en públic d'un vídeo sobre la història del partit, conferències i, finalment, un acte central –lúdic i polític alhora– a Vilafranca.

Al marge dels actes de l'actualitat del PSM amb motiu del seu 25è aniversari, l'avinentsa és perfecta per fer un recregut polític-històric per la vida d'un partit que, possiblement com cap altre, il·lustra la trajectòria de tota una generació que va néixer políticament sota la dictadura de Franco i que el juliol de 1999 assolí per primera vegada el poder a Balears. Aquesta generalització a partir d'un sol partit no és cap exageració. Com es veurà al llarg d'aquestes línies, no són pocs el qui ara detenen el poder en representació d'altres partits que iniciaren la seva activitat política en el si del PSM, i en alguns casos l'ajudaren a fundar.

Els inicis. Franco encara era viu quan un grapat de joves amb inquietuds polítiques, socials i culturals, ofegats dins la grisor del franquisme, començaren a reunir-se (clandestinament, com és obvi) per intentar crear una nova organització política esquerrana i nacionalista.

Fins aleshores, a les Balears, l'activitat dissident s'expressava orgànicament sobretot amb el PCE, que des del 1968 s'havia reconstituït. El 1974 la Federació Socialista Balear-PSOE també era present, especialment a Palma, de la mà

Mateu Morro és l'actual secretari general del PSM-Entesa Nacionalista.

de Ramon Aguiló, Fèlix Pons o Emilio Alonso. Aquestes dues formacions eren les que tenien aparentment (no hi havia manera de saber-ho amb exactitud) més estructura. Però existia, també, una veritadera legió de sigles, sovint amb poc o res més al darrere, que ocupava un amplíssim espai polític que anava des de l'esquerra més revolucionàriament ortodoxa fins la simplement revolucionària.

Enmig d'aquella efervescència política, els joves que iniciaren les converses per crear una nova formació pretenien superar el discurs polític de l'esquerra ortodoxa, cercant un model autogestio-

nari, d'esquerra "moderna" (fugint de l'ortodòxia marxista del PCE) i, especialment, arrelada al "país". Això és, amb una caracterització nacionalista, aspirant a l'alliberament nacional dels Països Catalans, dins del quals les Balears (a la vegada aspirant a una mena de confederació entre cadascuna de les illes) hi tendrien la possibilitat d'assolir la seva identitat cultural i política.

Així, doncs, dies abans de morir-se el dictador, Celestí Alomar, Sebastià Serra, Antoni Tarabini i Francesc Obrador, decidiren tirar endavant l'aventura. Tots

del que va néixer amb el nom de Partit Socialista de les Illes (PSI). Entre els fundadors efectius del partit —una mena de comissió gestora, se'n diria avui dia—, i, a més dels quatre ja esmentats, s'hi troben Antoni Campins, Gabriel Feliu, Josep del Hoyo, Àngel Muerza, Jesús Pérez, i Maria-Dolors (Niní) Quetglas.

Des de tot d'una el PSI intentà establir llaços amb altres forces afins, amb vistes a les que es preveïen futures primeres eleccions. Arribà a un acord amb el Moviment Socialista de Menorca —que

ri en una mala posició de sortida per a les eleccions. Cercà aliats i, finalment i no sense problemes, pactà amb el PSP. D'aquesta manera va néixer Unitat Socialista (PSI-PSP) que es presentà a les primeres eleccions (el 15 de juny de 1977). Ja aleshores s'havien produït algunes baixes en el PSI, de militants que optaven més per una confluència amb altres grups nacionalistes de centre que s'havien creat i que formaren la Unió Autonomista.

Ni un ni l'altre aconseguiren representació a les eleccions (tot i obtenir percentatges de vots més que considerables). Aquella desil·lusió (la il·lusió o la ingenuïtat, segons es miri, els feia pensar que era probable aconseguir representació; com tantes d'altres forces) va ser intensa i provocà una caparra molt intensa.

De PSI a PSM. El PSP es va dissoldre a la primavera de 1978 i la majoria dels seus militants entraren en el PSOE. La pressió socialista sobre el PSI s'intensificà. Fins i tot en un acte a Palma, a la primeria d'aquell any, el recordat Ernest Lluch es desplaça a la capital insular per mirar de fer de pont entre el PSI i el PSOE. Però el PSI optà per mantenir-se sobirà. En aquells moments, les sigles PSI ja eren el *llinatge* amb què s'havia rebatejat a finals de 1977 el PSM-PSI (Partit Socialista de les Illes-Partit Socialista de Mallorca). Va ser llavors quan es va federar amb el seu homòleg menorquí. A les Pitiüses els intents de crear un partit germà no reeixiren. Els anys 1978 i 1979 foren molt durs per al PSM, per culpa de múltiples factors (econòmics, pressió socialista per la convergència...), però les eleccions de 1979 significaren un alè d'esperança. Després d'haver-se consolidat la línia de sobirania, defensada, entre d'altres, per Sebastià Serra i per nous militants que amb els anys serien els seus pesos pesants —Damià Pons, Pere Sampol...—, el PSM participà en les primeres eleccions municipals i pre-autonòmiques immers en un ambient pessimista. L'èxit, però, l'acompanyà: obtingué un regidor a Palma (que s'incorporà a la majoria d'esquerres liderada per Ramon Aguiló: PSOE, PCE i PSM); dos repre-

Candidats del PSM commemoren, l'any 1991, el 15è aniversari del partit. Deu anys més tard, alguns d'aquells membres formen part del govern de les Illes Balears.

havien col·laborat amb el PCE —militant-hi o no— i en algun cas el compromís els venia d'altres organitzacions, com ara Bandera Roja, PSP, ANAM (Aliança Nacional Mallorquina)... però la manca de sensibilitat nacional del PCE els havia fet tallar amb el partit de Carrillo. No havien passat dos mesos de la mort del dictador quan —exactament el 18 de febrer de 1976, segons recull en *Entre la utopia i la realitat. Història del PSM*, l'historiador Antoni Marimon— aquest grup presenta a Palma el manifest titulat "Per una alternativa socialista a les Illes", vertadera acta fundacio-

després, el 1977, aglutinaria altres forces i es convertiria en el PSM menorquí, que acabà federant-se amb el PSM—. El següent pas va ser integrar-se dins la Federació de Partits Socialistes, creada el març de 1976, que el posà en relació amb Convergència Socialista de Catalunya (després PSC-Congrés), Partit Socialista del País Valencià, Partido Socialista Galego, Eusko Sozialistak, i el Partido Socialista Andaluz.

En ple procés de fagocitació de moltes forces d'esquerra per part del PSOE, el PSI sempre volgué mantenir-se com a partit sobirà. Però això el situava a prio-

sentants per Mallorca i un altre per Menorca a l'ens de govern pre-autonòmic, el Consell General Interinsular, i un bon grup de regidors a pobles que li permetren obtenir algunes batllies (com Algaida o Montuïri). Semblava, d'aquesta manera, que els anys de crisi s'havien superat.

L'escissió. Però no va ser així. A pesar d'haver viscut ja experiències traumàtiques de fugides de militants en bloc cap a altres formacions en els anys anteriors (com Antoni Tarabini, Celestí Alomar o Francesc Obrador), la crisi de 1980 va ser molt dura. Un grup important, liderat per un jove historiador, Eberhard Grosske, que consideraven que el partit havia de fer molta més incidència en l'esquerra que no en el nacionalisme (per simplificar, necessàriament, l'explicació) abandonaren el partit. Durant la legislatura 1979-1983 es va arrossegar la crisi. Va ser un continu maldecap i en molts moments el descoratjament va ser de tal magnitud que fins i tot es posà en dubte la continuïtat del projecte. El regidor de Palma, que era dels escindits, no va deixar l'acte al PSM fins passat l'equador de la legislatura. Al Consell General Interinsular, un dels seus representants (independent, de Manacor) s'allunyà de la direcció del partit, mentre que l'altre (l'ara conegut cantautor Gabriel Oliver, *Biel Majoral*) va ser víctima d'una llarga malaltia en la recta final de la legislatura. Tot plegat situà el PSM, en vistes a les primeres eleccions de 1983, enmig d'una conjuntura (cal recordar l'onada de vot cap el PSOE, després del seu triomf l'octubre de 1982) no gens optimista.

L'autonomia. El PSM-PSI, que havia estat el partit que, des dels seus orígens, més havia lluitat per aconseguir un Estatut d'Autonomia, era a les portes de les primeres eleccions autonòmiques.

Eren, teòricament i a la fi, les seves eleccions. Però tot i aconseguir una digna representació, els resultats quedaren molt per sota de l'esforç econòmic i, sobretot, de les expectatives. Dos diputats per Mallorca i dos per Menorca (tot i que el PSM en aquells moments era dins l'Entesa de l'Esquerra de Menorca: PSM, PCE i independents) formaren grup parlamentari propi. Les forces d'esquerra (PSOE i PSM, perquè el

diputats per Mallorca i un per Menorca que s'aconseguien a les eleccions de juny de 1999, ajudaren a crear l'anomenat Pacte de Progrés (PSIB-PSOE, PSM, UM, EU-Els Verds, Pacte d'Eivissa i COP de Formentera) que, per primer cop en la història política de Balears, va constituir un govern progressista, nacionalista i ecologista. Els valors polítics del PSM que hi posen el segell nacionalista són el vice-president i conseller d'Economia, Comerç i Indústria, Pere Sampol; el secretari general del partit i conseller d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, Mateu Morro; i el conseller d'Educació i Cultura, Damià Pons.

Més que un partit. A banda de l'aportació com a partit nacionalista (essencial pel que fa al procés de normalització lingüística, en general a la lluita per l'autonomia, i també en la defensa mediambiental), el PSM ha aportat a la vida política illenca un efecte d'irradiació curiós, si més no. Efectivament, basta mirar la composició de l'actual govern per veure que no són pocs els que, militant ara en altres partits, tenen els seus orígens en el PSM o PSI. El president, Francesc Antich, va ser militant del PSM a Algaida (el seu poble)

PCE no obtingué representació) oloraren per uns dies la possibilitat de formar govern, però el partit frontissa, la Unió Mallorquina (UM) acabada de néixer, finalment optà per convertir Gabriel Cañellas, el líder d'AP, la força clarament antiautonomista, en el primer president de la primera institució d'autogovern de les Illes Balears.

A partir de llavors, la història del PSM ja és molt més coneguda. Amb alts i baixos de representació, arribà fins les eleccions de 1995, quan (amb PSIB-PSOE, UM —que s'havia desmarcat del PP—, i EU) entrà en la primera experiència del Pacte de Progrés que es va fer amb la majoria del Consell de Mallorca. I quatre anys més tard, els quatre

a principis del vuitanta. El conseller de Treball i coordinador d'Esquerra Unida, Eberhard Grosske, ho va ser fins la crisi de 1980. El conseller de Turisme, Celestí Alomar, va ser un dels fundadors del PSI. El director general de Formació, antic candidat a president pel PSIB i ex-batle de Calvià, Francesc Obrador, va ser també un dels fundadors del PSI. I existeixen d'altres casos menys coneguts. Pura anècdota? Potser sí, però segurament no solament això. Tot i que intentar elucubrar sobre què és i en què consisteix l'efecte irradiador del PSM sobre tota la classe política illenca ja és una altra història.

Miquel Payeras